

na više odgovara njegovom, pre svega, diskretnom posmatračkom i meditativnom senzibilitetu. Što čitanje knjige odniče, izraz postaje sve koncijniji, ličnosti se sve više stapanju u pripovedačevu ja, naracija postaje sve funkcionalnija, a pripovetke bivaju sve kraće. Ima tu nečega od himeričkih projekcija za kojima sledi britka mudrost eseja, da bi se tek ponotom na kraju osmislio pripovedanje. Ali, to još nije savršen oblik za kojim se traga.

Pripovetke u ovoj knjizi svrstane su u tri ciklusa: Dogadaji, stanja, Ljubav i ljubomora ili Slutnje, snovljeni grupacijama pripovedaka odgovara autovom pomeranju interesovanja od realnog i istorijskog ka nadrealnom i fantastičnom. U prvom delu knjige dominiraju stanja (dogadaji su prisutni samo u prve dve pripovetke), a sa stanjima nastupa novi kvalitet prozogn kazivanja. Umesto klasičnog pripovedača koji stvara likove opisima i dijalozima, i tako ističe dramaturku splošnjeg sveta, susrećemo se sada sa pripovedačem koji je opsvetnik zagonjene objektivnosti; onaj spoljašnji svet stvari, ljudskih tvorevina ili svet drugih ljudi na jednoj, i svet promatrača na drugoj strani, u čijoj se svesti sve to reflektuje i doživljava, uz vidno nastojanje da subjektivna impresija, individualni osećaj i lično videće dobiju znacaj univerzalne poruke. Čitalac nužno biva uvučen u igru. On više nije pasivni svedok koji čita priču što se odvija nezavisno i mimo njega. On postaje deo tog promatrača, njenog saučesnika u posmatranju nekog stanja.

U tim pripovetkama uočava se, prvi put kod ovog autora, doživljaj istorijskog, tog vazda zahvalnog motiva za umetničku oblikovanju. To su reminiscencije Mladog Posetioca pred jednim neverovatnim ali postojećim istorijskim spomenikom (Kula od lobanje), ili traganje subjekta priče za likom nepostojecje glave-skulpture Diane (Lik za kojim tragam kao za likom sveta). Ovaj doživljaj istorijskog, ali ne više istorijsko-ljudskog već istorijsko-kosmičkog, postoji u pripovetci Svitak o kristalima, o mineraloško-geološkim istraživanjima junaka ove priče, ili u biblijskoj preokupaciji profesora Čudakova koji je »kao naučnik opsudnut time da Zemaljsku kuglu spase novog potopa« (O izbavljenju).

Ali tek u trećem ciklusu ove knjige (Slutnje, snovljenje), u kojem ima sve više fantastičnog a sve manje stvarnog, autor uspeva da nagovesti izvesne elemente svoje poetike proze i svog shvatanja stvaralaštva, uposte. Onaj promatrač iz prvog dela knjige, kroz čiji se duh reflektuje neki obris onoga što podrazumevamo pod opštim pojmom sveta, sada nastoji da učini nešto više od eksplikacije svog doživljaja sveta, on pokusava da bude stvaralač koji kreira svet po svom obilježju. On je umetnik koji slikajući ne samo da projektuje u svom delu samoga sebe, već na svega sliči sveta utiskuje vlastiti lik (Portret); on je onaj kreativni moćnik koji je u stanju da za trenutak stvoriti magnovenu viziju novog prostora i da je jednim jedinim potezom dovede do iščeznuća (Jabuka I i II), ali i onaj ne-moćni stvor kome u sukobu sa ta-janstvenim silama ne preostaje drugo već da strepi pred smrću, oseća strah od groba, grada i samoga sebe (Snovljenje).

Dve pripovetke na kraju, Savršen oblik i Red, upotpunjaju autorovo traganje za osobenim proznim viđenjem sveta.

U pripovetci Red banalna pojava našeg vremena i naših prilika dobija značenje opšteliudske egzistencijske situacije, gde je sve neosmisljeno osim tog reda u kojem se stoji neznano gde i neznano zašto. Red je zamena za haos, ali ne i zamena za nepronadjeni smisao postojanja. Ta atmosfera katkijanske upitnosti pristupa je i u nekim drugim pripovetkama ovog dela knjige.

U Savršenom obliku narator nena-metljivo priča kako se oslobođa pojedinih delova tela, svodeći telo na torzo, i kad čitalac pomisli da je taj torzo ono biće za kojim se traga, narator koji primenjuje postupak redukcije oslobođajući se svega fenomenalnog, da bi došao do čiste suštine stvarnosti, jednim potezom u poenti na kraju, sve to dovodi u pitanje i zaključujući: »Dostigao taj savršen oblik: neće me više biti da bi me bilo svuda«. Sve pojavoju ovde biva apstrahovano u jednoj ponistišenoj slici sveta, u slici bez slike, u jednom subjektivnom kreativnom činu kojim se želi da prevlada sav taj napor stvaranja i sam taj čin uništenja, da bi se subjekt i svet, tako nemilosrdno suče-

jeni, sjedinili u nekom pankosmizmu, gde se brišu sve granice između svesti u svetu, subjekta i objekta, ljudske konačnosti i njoj suprotstavljenog univerzuma.

Slika sveta čije je traganje bilo navedeno u pripovetci Lik za kojim trago-rom kao za likom sveta, stvorena i namah izbrisana u Jabuci i u nekim drugim pripovetkama, u Savršenom obliku pretvorena je u svet bez slike. Otišlo se dalje i dublje od slike sveta. Ostvaren je onaj kontinuitet potpuno diskontinuiteta između prve i druge knjige pripovedaka, koji smo već na početku pomenuli.

Šta dalje? – pitanje je koje se sada nužno nameće, i na koje mi ne možemo odgovoriti već samo autor ovih knjiga. On je stvorio jedan krug (zar krug nije završen oblik?), krug tema iz kojega se mora izaci, ako se želi dalje. On za sobom ima neosporni rezultati, ali i dragoceno iskustvo za neka nova prenegača, što je sigurno još važnije. Sa tim iskustvom, on će morati da stvara neki novi krug, za onaj sveopšti krug krugova u kojem ostaju upisani značajni stvaralački napor.

BUDIMIR DUBAK: »ANTOLOGIJA MODERNE CRNOGORKE POEZIJE«, Kraljevo, 1984.

Plše: Danilo Jokanović

Nema antologije savremene poezije koja bi u potpunosti i istovremeno zadovoljila i ukus i kriterijume, a naročito sujetu u njoj zastupljenih i nezastupljenih pjesnika, pa ni čitalačke publike. Jer, pravljenje izbora iz stvaralaštva jedne regionalne literature, nacionalne i šire ima mnoštvo pitanja koja stvaraju dileme. Često je to dilema o nacionalnoj pripadnosti pojedinih pjesnika, pitanje jezik, idejni vrijednosti, estetskih i slično.

No, pred pitanjem da li, govorči o antologiji, treba poći od antologičarske osjećanja za lijepo, dakle, estetskog pitanja, ili kakvih drugih kriterija kojima se rukovodio da napravi izbor takav kakav imamo pred sobom, mi smo, imajući pred sobom »Antologiju moderne crnogorske poezije« Budimira Dubaka, odlučili da sva ova pitanja donekle zanemarimo. Ponajpre da bismo raščistili nesporazume izazvane time što se u antologiji po prvi put pojavljuju imena koja su dosadašnji crnogorski antologičari iz kojekako razloga zaobilazili, a s druge strane – što su izostavljena imena nekih nametnutih pjesničkih »veličina«. Izbor pjesnika koje nam Dubak nudi ovom antologijom nešto je sa čime možemo da se složimo ili ne. Međutim, kriterijumi na osnovu kojih je pravio izbor estetski su sudovi koje ne možemo dovoditi u vezu ni sa kakvim vaniterarnim kontekstom, samim tim što se još iz naslova (»Antologija moderne crnogorske poezije«) vidi da je za osnovni kriterijum uzeto moderno, moderna poezija. Dakle, nešto ipak, kolikotoliko, precizno određeno.

A šta je, u stvari, ovde moderna poezija i zašto?

Upravo poezija, kako i sam antologičar obrazlaže, modernog izraza i savremenog senzibiliteta. Poesija ovog vremena i trenutka, koju savremeni čovjek osjeća oko sebe, kojom diše. Poesija koja je romantizmu ostavila romantičarsko i izmima prve polovine ovoga vijeka svoje, a opet je od svega zadržala onoliko koliko joj je dovoljno da nije ni tradicionalistička

tradicionalističkog sjaja i zasljepljujućeg eksperimentatorskog bljeska avangardnih pokreta, kojih u Crnoj Gori, istina, i nema, eventualno, tu i tamo, neki pojedinac.

Moderni izraz i savremeni senzibilitet kao odraz ovog vremena, kroz poeziju ovde zastupljenih pjesnika, kao što je izraz i senzibilitet ranijih pojesničkih epoha, utisnuće svoj pečat, istina, kako to u literaturi biva, ne uviđe kroz djelo svih zastupljenih u antologiji. Ostaće samo stvarne vrijednosti, iz ove istorijske perspektive samo naslućene i date, kao izbor iz stvaralaštva u većine pjesnika još nezavršenog opusa.

Vjerovatno će iz tih razloga i ovaj antologičar, bude li za desetak-dvadeset godina pravio novu antologiju, jedan broj ovde zastupljenih morati da zaobiđe. Svakako da vrijeme koje dolazi nosi nove zahtjeve, kojima će odgovarati i nove vrijednosti, a njih, nesumnjivo, za to buduće vrijeme, ima i kod pjesnika ove antologije.

Dakle, razloge iz kojih se Dubak opredjelio za ovе pjesnike, među kojima nema velikog broja zastupljenih u ranije objavljenim antologijama crnogorske poezije, treba tražiti u načelnom opredjeljenju da to budu pjesnici modernog izraza i savremenog senzibiliteta, što podrazumejava neke upštene pjesničke vrijednosti – u prvom redu estetske kvalitete, a to je, poređ ostalih zahtjeva, u najvećem broju pjesama prisutno.

Nije slučajno neki pjesnici starije i srednje generacije, Dušan Kostić, Jevrem Brković, Milo Kralj i još neki, zastupljeni pjesmama iz novih zbirki i rukopisa. Ne zato što u ranijim knjigama nisu imali pjesama za antologiju. Naprotiv. Ali pjesme uvrštene u ovu antologiju više odgovaraju zahtjevima koje je antologičar postavio sebi i poeziji iz koje je pravio održ. To ne znači da bi se potpisnik ovih redaka, ili ko drugi u istoj situaciji, odlučio baš za ove pjesme, pa ni baš za sve pjesnike, jer pitanje poezije unesene u antologiju je pitanje individualnog osjećanja literature, »osećanja za lepo«. Iskustva književne istorije pokazuju da se dva antologičara nikada nisu u potpunosti složila oko izbora pjesnika, a još manje oko izbora njihovih pjesama. Uostalom, čemu u tom slučaju antologije! Dovoljna bi bila jedna za svagda. No, tako ne misle, bar kad je ova antologija u pitanju, mnogi crnogorski pisci, naročito ne oni koje je zaobišla.

PREPLATITE SE I VI NA POLJA

PREPLATNI ODSEČAK

ČASOPIS POLJA Katolička porta 5/II 21000 Novi Sad

Administracija: Dnevnik, Bulevar 23 oktobra 31

Preplata za 12 brojeva je 600 dinara, za dake i studente 400 dinara. Brojevi će vam biti uručljeni redovno.

Svojim potpisom obavezujem se da će iznos godišnje preplate uplatiti na žiro račun 65700-603-6324, NIŠRO DNEVNIK, OOUR Redakcija (sa naznakom za Polja)

(Ime i prezime, odnosno naziv ustanove)

(adresa na koju želite da vam se šalje časopis)

(mesto i datum)

(potpis)

Polja